

Fredet af Kulturarvstyrelsen

Også indvendig ses det at Riddersalen er en arkitektonisk perle. Indsat Møllebækkens udløb i Skanderborg Sø.

Fredede bygninger repræsenterer det ypperste af dansk bygningskultur og udgør en vigtig del af kulturmiljøet, hedder det i forordet til pjecen *Når bygningen er fredet*, udgivet af Skov- og Naturstyrelsen i 2000.

Kulturarvstyrelsen fredede Riddersalen på Vestermølle i 2004. Det betyder bl.a.

- at bygningen skal holdes i forsvarlig stand
- at bygningen ikke må ændres eller ombygges i det ydre eller indre uden tilladelse fra Skov- og Naturstyrelsen.

Inspiration fra Landsudstillingen i 1909

Riddersalen er blevet ændret og ombygget – nemlig til kornmagasin på et cementgulv, der ligger lavere end det oprindelige trægulv, som er taget ud og nu bruges som forstærkning af væggene. Det er en ændring, som bestemt ikke pynter bygningen – der i det hele taget lider af forfald og mange steder også af råd. Det bliver på samme tid et betydeligt job og en spændende opgave at føre bygningen tilbage til dens oprindelige form – og herefter efterleve kravet om ikke at ændre hverken i det ydre eller indre.

Riddersalen blev i 2002 beskrevet af arkitektfirmaet Gert Bech-Nielsen på foranledning af Skanderborg Kommune og Skanderborg Museum. Det fremgår af notatet, at bygningens

udformning og ikke mindst samtidskvaliteten af de mange arkitektoniske detaljer tyder på, den er tegnet af en arkitekt. Det antages, at denne har været stærkt inspireret af de lyse, lette træpavilloner tegnet af professor Anton Rosen til Landsudstillingen i Århus i 1909 – tre år før Riddersalen blev opført.

Pavillonens spær er udsmykket med stiliserede draperier med kvaste og indvendigt rigt dekoreret med bemalinger. Bygningens vinduer passer fint ind i den arkitektoniske idé.

Tæt på anløbsbro

Riddersalen vil, hedder det i notatet, være velegnet både som sommercafé og til udstillinger.

Som det ses på forsideillustrationen, ligger Riddersalen tæt på søbredden, hvor det er planen at etablere en anløbsbro for turistbåden Dagmar, som i sommerhalvåret flere gange dagligt tager en rute med en række anløb rundt i Skanderborg Sø.

Der er i tidens løb givet flere bud på, hvad en renovering af den nu fredede bygning vil koste.

Arkitektfirmaet Frost Larsen anslår en sum på 1,8 millioner kroner inklusive moms i 2007-priser.

Denne folder er udgivet i marts 2006 af Vestermølle Møllelaug, c/o formanden Ulla Lyngø Hansen, Kildeparken 56, 8660 Skanderborg, telefon 86 52 31 21.

Udgivelsen er muliggjort ved økonomisk støtte fra Nordea Danmark Fonden, Skanderborg.

Der er brugt materiale fra arkitektfirmaet Gert Bech-Nielsens notater i 2002 om Vestermølle og arkitektfirmaet Frost Larsens Vestermølle – disponering 2005.

Tekst: JLC Kommunikation ApS, 86 51 17 20.

Lay out og tryk: Asferg & Harboe, 86 51 04 10.

Keglehuset kan ikke restaureres. Et nyt må bygges efter mål.

Bemærk Riddersalen til højre i billedet.

Vestermølle ved Skanderborg Sø

Kultur- og aktivitetsprojekt til 17 millioner

Vestermølle, fremtidig oversigtplan med bygninger – Frost Larsen 2005.

Vestermølle Møllelaug

Skanderborg Kommunes ejendom Vestermølle ved østsiden af Skanderborg Sø er i disse år ved at blive befolket og istandsat af en række foreninger.

Arkitektfirmaet Frost Larsen A/S, Skanderborg, har for midler doneret af Fonden Realdania lavet en disponeringsplan for Vestermølle. Heraf fremgår, at der i 2007-priser inklusive moms er behov for godt 17 millioner kroner for at få den gamle proprietærgård til bygningsmæssigt at fremstå som et typisk større landbrug i begyndelsen af det 20. århundrede – med respekt for stedets kulturelle særpræg, de historiske, landskabsmæssige og arkitektoniske værdier.

Vestermølle Møllelaug disponerer de mere usædvanlige, men til gengæld særlig historisk interessante bygninger på stedet, nemlig hovedparten af Bygning 3 Møllebygningen med Mølledammen og Bygning 6 Riddersalen med omgivelser. Renoveringen af disse bygninger tegner sig for godt og vel en tredjedel af de 17 millioner kroner. Hertil kommer den efterfølgende indretning af bygningerne.

Møllelaugets visioner

Møllelauget har disse visioner for anvendelse af Møllebygningen og Riddersalen:

- Møllen skal igen male mel – trukket af en istandsat turbin, der også skal kunne producere elektricitet. På sigt kan det komme på tale også at anskaffe et møllehjul.
- Kværnummet skal rumme en udstilling af landbrugsredskaber og -værktøj.
- Kornmagasinet over kværnummet skal være ramme om en udstilling, der viser Vestermøllens og egnens historie. Det skal være muligt at lave skiftende udstillinger af billedkunst, glaskunst, keramik, tekstiler, design, erhvervs- og fagpræsentationer, teknologi, videnskab m.v.
- I Møllebygningens mellemlange afsættes i stueetagen plads til en café, mens der laves mødelokale på loftet.
- Faciliteterne åbnes for daginstitutioner, folkeskoler, gymnasier, landbrugsskoler, gartner- og anlægsskoler, fagskoler i øvrigt, aftenskoler, offentlige institutioner, landbrugs virksomheder og organisationer, handels- og øvrige erhvervsforeninger, politiske foreninger, faglige organisationer, turistforeninger, kunstforeninger, virksomheder og forretninger samt interesserede i øvrigt, herunder privatpersoner.
- Også arealerne omkring bygningerne og mølledammen samt stedets natur åbnes for interesserede besøgende.
- Faciliteterne tilbydes som ramme for undervisning, møder, kurser, receptioner og sammenkomster.
- Det er jf. ovenstående idéen i videst muligt omfang også at bruge Riddersalen – i den udstrækning, der er mulighed herfor i en ikke-opvarmet bygning.

Det gamle stuehus, her set hhv neden for mølledammen og på idyllen til højre, brændte i 1909 som følge af lynnedslag. Et efterfølgende skybrud skyllede den brændende bygning ud i søen.

Høj bevaringsværdi

Vestermølle og vandets kraft

Navnet Vester Mølle kendes tilbage til 1536. I hvert fald siden da, og givetvis også tidligere, har naturen her – øst for og direkte ned til Skanderborg Sø ved Oddervej – givet mennesker energi. Vandafledningen fra plateauet oven for den 45 meter høje skrænt mod øst blev tæmmet i Sønderbækken og ført til tre anlagte mølledamme, der kunne drive et vandhjul – og senere en mere effektiv turbine. I dag er her én mølledam.

Gennem flere hundrede år er der malet korn til mel til mennesker og grutting til dyr. I 1587 fik møllen bevilling til at sigte mel, som bl.a. blev leveret til Skanderborg Slot, hvor kongen ofte boede.

I møllens sidste aktive fase blev turbinen brugt også til produktion af elektricitet.

Vestermølle, som er stedets navn i dag, blev med tiden en proprietærgård med landbrugsproduktion og en række øvrige aktiviteter:

- Her var i 1800 tallet fabrikation af okkerfarver.
- Med den begyndende industrialisering og et øget indbyggertal i Skanderborg skabtes behov for rekreation i natur-skønne omgivelser. Der blev i 1912 på Vestermølle etableret sommerrestaurant i møllens aftægtslejlighed og samtidig bygget en Riddersal med tilhørende dansepavillon i haven nærved.

Brændende bygning skyllet i søen

Forinden, i 1909, satte et lynnedslag møllebygningen i brand, og efterfølgende voldsomme regnmængder fik mølledammene til at gå over deres bredder og skyllede det brændende møllehus ud i Skanderborg Sø, mens gårdens stuehus nedbrændte til grunden.

Et nyt møllehus blev bygget i 1910 i gule teglsten, mens der på stuehustomten blev bygget vognporte og avlsbygninger – det trefløjede bygningsanlæg, der på tegningen på forsiden benævnes Møllebygningen – Bygning 3.

Møllebygningen til venstre. Den ny hovedbygning spejler sig i Mølledammen.

I dag et fristed for mange interesser

I dag tilhører Vestermølle Skanderborg Kommune, og gårdens jorder er udstykkede og bebyggede.

Den gamle hovedbygning – Bygning 1, opført efter branden i 1910 – rummer mødelokaler for Vestermøllens brugere og kontorer for Team Skanderborg – et kommunalt projekt, der hjælper unge i arbejde.

Skanderborg Kommune har givet brugsretten til gårdens bygninger til Foreningen Vestermølle, hvis medlemmer er foreninger for sejlsportsfolk, sportsfolk, jægere, cykelsportsfolk, aktive motionister og stenhuggere – samt **Vestermølle Møllelaug**, der står bag nærværende præsentationsfolder. Foreningen Vestermøllens medlemmer har ansvar for hver deres dele af bygningsmassen og omgivelserne.

Vestermølle Møllelaug har ansvar for:

- Riddersalen og et område omkring bygningen, herunder Keglhuset, bygning 7,
- Møllehuset og dele af de øvrige lokaliteter i to etager i Bygning 3 samt mølledammen.

Møllebygningen:

- Til venstre et gammelt staldanlæg, som bruges af motionister.
- Møllebygningen tænkes indrettet med café i stueetagen og aktivitetslokaler på loftet.
- Møllehuset med høj bevaringsværdi ses til højre.

Tre bygningsafsnit på Vestermølle fik i 2002 af arkitektfirmaet Gert Bech-Nielsen prækategorien Høj bevaringsværdi. Det er Bygning 5 Laden, møllehuset i Møllebygningen Bygning 3 og Riddersalen. Siden er Riddersalen blevet fredet af Kulturarvstyrelsen.

Istandsættelse af den trefløjede Møllebygning koster inklusive moms, jf. Arkitektfirmaet Frost Larsen, cirka 4,1 millioner kroner. Heri er medtaget udgifter til afstivning af væg mod mølledammen og understøtning af fundamenter samt nedrivning af sidebygninger, der er kommet til over årene og er forstyrrende for helhedsbilledet.

Møllebygningen er generelt i meget dårlig stand, hvorfor det haster med i hvert fald det udvendige renoveringsarbejde.

Møllelauget har i Bygning 3 ansvar for møllehuset nederst på illustrationen på forsiden og for møllebygningen. Den tredje og øverste fløj i Bygning 3 er en gammel svinestald, som disponeres af motionister. Der er enighed om, at renoveringen af Bygning 3 er et hele, som sker i samspil mellem de to brugergrupper.

Møllehuset med høj bevaringsværdi er opført i en let flammende teglsten. Inde i bygningen er der drivakser og møllerimaskiner af høj værdi. Turbinen under vandfaldet fra mølledammen er måske ikke så romantisk som et møllehjul, men betegnes til gengæld som industrihistorisk interessant.

Det er på høje tid at komme igang med restaureringen af møllehuset.

Fastelavnsryttere fra Fruering-Hvolbæk foran Møllebygningen i 1912.

